

Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης
Καθηγητής Διδακτικής Μεθοδολογίας και Ιστορίας της Εκπαίδευσης
Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.

**Η Τοπική Ιστορία, η διδασκαλία της
και οι προϋποθέσεις της μάθησης**

Εισαγωγικά: ιστοριογραφικές σχολές και οπτικές

- ❑ **Ιστοριογραφικές σχολές:**
 - παραδοσιακή / θετικιστική
 - νεωτερική
 - μεταμοντέρνα (μεταϊστορία)
- ❑ **Ιστοριογραφικές οπτικές:**
 - ιστορία από έξω (history from oversight)
 - ιστορία από μέσα (history from insight)
 - ιστορία εκ των υστέρων (history from hindsight)
 - ιστορία από πάνω (history from above)
 - ιστορία από κάτω (history from below)
 - ιστορία μακράς διάρκειας και δομών (long-term history, macrohistory)
 - ιστορία εστιασμένη στο συγκεκριμένο και το ανεπίσημο (microhistory)
 - ιστορία εναλλακτική (counterfactual history, what if history, alternative history)

Η ιστορία και η σχέση της με το παρελθόν, τη μνήμη, τη λήθη και την ιστορική συνείδηση

- Η μνήμη και η ιστορία, αν και δεν ταυτίζονται, έχουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους, γιατί και οι δύο ανήκουν στην **ιστορική κουλτούρα**, δίνοντας νόημα στο παρελθόν και τα ίχνη του. Σε κάθε περίπτωση, ανάμεσα στο τι θα ξεχαστεί και στο τι θα διατηρηθεί βρίσκεται η απόφαση του τι αξίζει να διασωθεί. Και για την απόφαση αυτή θα πρέπει να είναι κατεξοχήν αρμόδιοι οι ιστορικοί. Για το σχολείο, βέβαια, και οι παιδαγωγοί

Ιστορία – Μνήμη – Αφήγηση

Ιστορική κουλτούρα

ιστορία μύθος μνήμη

αφήγηση

ταυτότητα

ατομική - συλλογική

«εμπράγματα» κοινωνική – πολιτισμική κατασκευή

Η έννοια της κειμενικότητας

- ❑ Οι ιστορικοί τόποι ως κείμενα = αφηγήσεις
- ❑ Τα μνημεία ως κείμενα = αφηγήσεις
- ❑ Τα μουσεία ως κείμενα = αφηγήσεις
- ❑ Οι μνήμες ως κείμενα = αφηγήσεις

αφηγηματική δομή «κειμένων»

τρόποι ανάγνωσης

- δεδομένη η ακολουθία → ερμηνεία
- δεδομένη η ερμηνεία → ακολουθία

Ο ιστορικός χωροχρόνος – ιστοριογραμμή

Οικογενειακή – Τοπική Ιστορία	• Γεγονότα• Πρόσωπα• Ιδέες• Πράγματα
Γενική Ιστορία (Εθνική – Περιφερειακή – Παγκόσμια)	• Γεγονότα• Πρόσωπα• Ιδέες• Πράγματα
Ιστορικοί Χρόνοι – Τόποι (αλλαγή, εξέλιξη, κλίμακα, πολλαπλότητα)	• Γεγονότα• Πρόσωπα• Ιδέες• Πράγματα

Τοπική – Γενική Ιστορία

- ❑ Ένταξη της Τοπικής Ιστορίας στη Γενική ►
από το όλο στο μέρος και πάλι στο όλο = αμοιβαία σχέση
- ❑ Αποφυγή κατακερματισμού της γνώσης

Η έννοια της Τοπικής Ιστορίας

- ❑ Ο «τόπος» δεν προσδιορίζεται μονοδιάστατα, δηλαδή μόνο γεωγραφικά και τοπογραφικά, αλλά και πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά
- ❑ **Τοπική Ιστορία** →
 - ✓ **Ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας** ► ιστορία ενός περιορισμένου γεωγραφικού χώρου, όπου ο καθένας αναπτύσσει άμεση και προσωπική σχέση – πυκνό δίκτυο κοινωνικών δεσμών
 - ✓ **Ιστορία ευρύτερου χώρου** ► υπεισέρχονται κοινοί, ιστορικά καθοριστικοί και αλληλεξαρτώμενοι παράγοντες, π.χ. κοινή διοίκηση, κοινό δίκαιο, κοινή πολιτική και οικονομική δομή, κοινοί θρησκευτικοί δεσμοί, κοινά έθιμα, σταθερά γεωγραφικά δεδομένα κ.λπ.

Επιμέρους θέματα Τοπικής Ιστορίας

Διεπιστημονικότητα – Διαθεματικότητα

- ❑ Τοπογραφία – Τοπιογραφία – Γεωϊστορία – Αρχαιολογία – Αρχιτεκτονική
- ❑ Πολιτική Ιστορία
- ❑ Οικονομική Ιστορία
- ❑ Κοινωνική Ιστορία
- ❑ Δημογραφική Ιστορία
- ❑ Ιστορία της καθημερινής ζωής
- ❑ Ιστορία των νοοτροπιών
- ❑ Ταυτότητες – συλλογική μνήμη
- ❑ Θρησκευτική Ιστορία
- ❑ Πολιτιστική Ιστορία
- ❑ Εκπαιδευτική Ιστορία

Οι πηγές του τόπου και του τοπίου

- ❑ **Τοπίο** ► φυσικό περιβάλλον, περιοχή, τοποθεσία, οδοποιία, χρήσεις γης, τοπωνύμια, κτήματα κ.λπ.
- ❑ **Κτίρια – Ερείπια** ► δημόσια και ιδιωτικά
- ❑ **Συμβατικά μνημεία – Μνημειακές δημιουργίες** ► οχυρωματικά έργα, ιστορικά κτίρια, ηρώα, αρχαιολογικά μνημεία κ.λπ.
- ❑ **Ιστορικοί τόποι** ► πεδία μαχών ή κοινωνικών συγκρούσεων, πάρκα, πλατείες, δρόμοι κ.λπ.
- ❑ **Χώροι συλλογικής μνήμης** ► π.χ. μουσεία, αρχεία
- ❑ **Αντικείμενα υλικού πολιτισμού**
- ❑ **Προφορικές αφηγήσεις – συνεντεύξεις**

Σημασία ιστορικών τόπων σε συσχέτιση με το περιβάλλον

- ❑ **Σημασία ιστορικών τόπων – μνημείων**
- ✓ τοποθεσίες, σχέδια, στυλ, υλικά, αντικείμενα, πνεύμα εποχής κ.λπ.
- ✓ μαρτυρίες για ιστορικά γεγονότα και την επίδρασή τους
- ✓ συσχέτιση με άλλες πηγές
- ❑ **Συσχέτιση με Γεωγραφία**
- ✓ σχέσεις ανθρώπων – περιβάλλοντος
- ✓ αλληλεπίδραση
- ✓ ένταξη ιστορικών τόπων στο περιβάλλον – συσχέτιση με ιδεολογικούς, οικονομικούς κ.ά. παράγοντες

Πηγές Προφορικής Ιστορίας

❑ Αξία πηγών προφορικής ιστορίας:

- ✓ Διερεύνηση ατομικής και συλλογικής μνήμης
- ✓ Άμεση επαφή με ιστορικά γεγονότα και πτυχές της καθημερινής ζωής – Αίσθηση του συγκεκριμένου
- ✓ Ανθρωποποίηση της ιστορίας
- ✓ Ευκαιρίες για συνειδητοποίηση των κοινωνικών μηχανισμών μνήμης και παραγωγής ιστορικής γνώσης
- ✓ Διερεύνηση μηχανισμών πρόσληψης και ερμηνείας της ιστορικής πραγματικότητας
- ✓ Ανίχνευση πολιτικών, κοινωνικών κ.ά. αξιών

❑ Ιδιομορφία πηγών προφορικής ιστορίας:

- ✓ Απλά ίχνη, ενδείξεις για ό,τι θυμούνται οι άνθρωποι (αναξιόπιστη η ατομική μνήμη)
- ✓ Συνδεδεμένες με το παρόν (φόρτιση)
- ✓ Ειδική επεξεργασία → αποκωδικοποίηση βιωμένων εμπειριών
- ✓ Συσχέτιση (διασταύρωση) με άλλες πηγές

Γενικοί σκοποί διδασκαλίας Τοπικής Ιστορίας

❑ Γνωστικοί ►

γνώση του «τόπου», σύνδεση με Γενική Ιστορία (σχέσεις αμοιβαίου εμπλουτισμού), ανάπτυξη κριτικής σκέψης

❑ Μεταγνωστικοί ►

μαθησιακή αυτονομία, αυτορρύθμιση, αυτοαξιολόγηση

❑ Ψυχοκινητικοί – συναισθηματικοί ►

ανάπτυξη ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, καλλιέργεια στάσεων

❑ Κοινωνικοποιητικοί ►

γνώση – αναγνώριση συλλογικής μνήμης, ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων

Βασικοί τρόποι προσέγγισης

- ❑ Θεματικά ολόπλευρη μελέτη της ιστορίας ενός τόπου ► σφαιρικότητα προσέγγισης – διαχρονική εικόνα ενός τόπου
- ❑ Σε βάθος ανάλυση ενός συγκεκριμένου θέματος ► συστηματική προσέγγιση μιας συγκεκριμένης πτυχής
- ❑ Συγκριτική μελέτη δύο ή περισσότερων τόπων ► εντοπισμός και εξήγηση ομοιοτήτων και διαφορών

Ερωτήματα για το άμεσο περιβάλλον

❑ Βασικά ερωτήματα:

- ✓ το όνομα της κοινότητας
- ✓ τα μνημεία
- ✓ τα κτίρια (παλιά ή καινούρια)
- ✓ τα ονόματα των δρόμων ή των πλατειών ή ορισμένων τόπων
- ✓ η σύνθεση του πληθυσμού
- ✓ η δημογραφική εξέλιξη
- ✓ τα ανθρωπωνύμια
- ✓ το φυσικό περιβάλλον

❑ Στο επίκεντρο της διδασκαλίας ένα πρόβλημα ή μια ομάδα προβλημάτων

Βασικά στάδια διαδικασίας

- ❑ Προκαταρκτικός έλεγχος για την ύπαρξη υλικού**
- ❑ Καθορισμός κεντρικού ερωτήματος**
- ❑ Καθορισμός επιμέρους θεμάτων**
- ❑ Καταλογογράφηση πηγών – κατηγοριοποίησή τους**
- ❑ Εντοπισμός χώρων επίσκεψης και άντλησης πληροφοριών**
- ❑ Συγκεκριμενοποίηση – συστηματοποίηση δράσεων**
- ❑ Οριοθέτηση προσδοκώμενου αποτελέσματος**
- ❑ Παρουσίαση αποτελέσματος – αξιολόγηση**

Μεθοδολογική προσέγγιση

❑ Επιλογή θέματος ►

Προκαταρκτική διερεύνηση (θέματα, πηγές, δυσκολίες, προβλήματα, χρόνος κ.λπ.) – συζήτηση στην τάξη – οριστικοποίηση

❑ Μεθόδευση – οργάνωση της εργασίας ►

✓ Ενημέρωση μαθητών, διευθυντή και γονέων

✓ Συγκρότηση ομάδων εργασίας – κατανομή θεμάτων και καθηκόντων

✓ Διαμόρφωση οργανογράμματος

✓ Τήρηση πρακτικών και ημερολογίου

✓ Παρακολούθηση πορείας – ανατροφοδότηση

✓ Τελικές εργασίες – παρουσίαση (φεστιβάλ ιστορίας)

❑ Αξιολόγηση ►

Διαμόρφωση κριτηρίων, έμφαση στη μεθοδολογία, εφαρμογή ποιοτικών μεθόδων

**Επισκέψεις σε χώρους
πολιτισμικής αναφοράς και ιστορικής μνήμης**

Παιδαγωγική – εκπαιδευτική σημασία

- ❑ Ενεργητική, ερευνητική, ανακαλυπτική και βιωματική μάθηση
- ❑ Δραστηριοποίηση κινήτρων μάθησης
- ❑ Ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης
- ❑ Καλλιέργεια ιστορικών δεξιοτήτων
- ❑ Κατανόηση παρελθόντος και εννοιών που συνδέονται μ' αυτό
- ❑ Ενσυναίσθηση
- ❑ Σκέψη γύρω από τα πράγματα και τη χρήση τους
- ❑ Συνειδητοποίηση διεπιστημονικού χαρακτήρα ιστορικής γνώσης
- ❑ Παροχή ευκαιριών για μάθηση έξω από το σχολείο (ενοποίηση γνώσης)
- ❑ Συνολική και διαχρονική θεώρηση δραστηριοτήτων μιας εποχής
- ❑ Συνειδητοποίηση εξελικτικής πορείας κοινωνιών
- ❑ Καλλιέργεια θετικών στάσεων απέναντι στα υλικά κατάλοιπα και το παρελθόν γενικότερα

Καλλιέργεια δεξιοτήτων

- ❑ Παρατηρητικότητα
- ❑ Περιγραφή
- ❑ Ανάλυση
- ❑ Ερμηνεία
- ❑ Σύγκριση
- ❑ Διατύπωση υποθέσεων και ερωτημάτων
- ❑ Ιστορική φαντασία
- ❑ Επινόητικότητα
- ❑ Ανακάλυψη
- ❑ Επίλυση προβλημάτων
- ❑ Συσχέτιση κατασκευής με χρήση
- ❑ Ταξινόμηση και αρχειοθέτηση
- ❑ Κατασκευές
- ❑ Γραφή – σύνθεση κειμένου

1. Προσέγγιση μνημείων, κτιρίων, ιστορικών τόπων

□ Γνωστική

- ✓ Σχέση μνημείου με φυσικό και δομημένο περιβάλλον
- ✓ Εντοπισμός διαφορών μεταξύ εποχών
- ✓ Λειτουργικότητα – χρήσεις μνημείου ή τόπου
- ✓ Συνοδευτικά αντικείμενα
- ✓ Μέσα, τρόποι και συνθήκες κατασκευής
- ✓ Κόστος κατασκευής – χρηματοδότηση

□ Βιωματική

- ✓ Εκτίμηση για εντυπώσεις, αισθήματα και προσδοκίες επισκεπτών παλιών και νεότερων ή σύγχρονων
- ✓ Εκτιμήσεις για τη σημασία του μνημείου ή του τόπου

2. Αξιοποίηση ιστορικών τόπων και μνημείων

- ❑ **Πριν από την επίσκεψη:**
 - ✓ αρχική ενημέρωση μαθητών, μικρής έκτασης έρευνα από τους μαθητές και συζήτηση στην τάξη
- ❑ **Κατά την επίσκεψη:**
 - ✓ Ομαδικές δραστηριότητες → εξερεύνηση περιβάλλοντος χώρου, προσδιορισμός σχέσεων μνημείου ή άλλων κτισμάτων με χώρο, χρονολόγηση, ένταξη κτισμάτων στο ιστορικό πλαίσιο τους, συσχέτιση με γνωστά ιστορικά γεγονότα, αναζήτηση πληροφοριών, για τις κατασκευές, την αρχική χρήση, τη λειτουργικότητα, τη σύγκριση με άλλες, την κατοπινή μεταχείριση και τη σημερινή κατάσταση, την ιστορική σημασία τους κ.λπ.
 - ✓ Παράλληλες δραστηριότητες → δραματοποίηση, υπόδυση ρόλων, φωτογράφιση, χαρτογράφηση χώρου, σχεδίαση, αναπαράσταση
- ❑ **Μετά την επίσκεψη:**
 - ✓ αναζήτηση πρόσθετων πληροφοριών, εκπόνηση εργασιών, σύνθεση κειμένων, τελική συζήτηση στην τάξη

Η μέθοδος project

Πρωτοβουλία

Ανταλλαγή απόψεων

Διαμόρφωση πλαισίου δράσης (από κοινού)

Υλοποίηση όσων έχουν προγραμματιστεί

Περάτωση

- ❖ **συνειδητός τερματισμός (επίτευξη σκοπού, χρόνος)**
- ❖ **επανασύνδεση με αρχική πρωτοβουλία**
- ❖ **εφαρμογή του project στην καθημερινή πράξη**

Πρωτόκολλο εργασίας

- ❑ **Θέμα**
- ❑ **Στόχοι**
- ❑ **Χρονική διάρκεια**
- ❑ **Μέθοδος εργασίας (σύντομη περιγραφή)**
- ❑ **Πηγές – μέσα εργασίας**
- ❑ **Δυσκολίες – προβλήματα:** οργάνωση, χρόνος, πηγές, μετακινήσεις, υποστήριξη, αντιδράσεις, διάθεση – συμμετοχή μαθητών, λειτουργία ομάδων
- ❑ **Τρόπος αξιολόγησης**
- ❑ **Περιγραφή αποτελεσμάτων – επίτευξη στόχων**
- ❑ **Άλλες παρατηρήσεις**

Θετικά στοιχεία

- ❑ Υπέρβαση διδακτικής παράδοσης
- ❑ Εξάσκηση μαθητών στην παρατήρηση, την καταγραφή και την περιγραφή, τη διατύπωση υποθέσεων και ερευνητικών ερωτημάτων, την κριτική επεξεργασία πηγών και την τεκμηρίωση
- ❑ Καλλιέργεια ιστορικής και περιβαλλοντικής συνείδησης
- ❑ Κατανόηση των πολλαπλών διαστάσεων της ιστορίας: χώρος, χρόνος, ανθρωπογενές στοιχείο
- ❑ Ανάπτυξη αυτενέργειας, φαντασίας, επινοητικότητας
- ❑ Κατανόηση διαφορετικότητας
- ❑ Ενίσχυση σχέσεων σχολείου – κοινωνίας

Εκκωφαντικές σιωπές

- Η Τοπική Ιστορία, αν και θα μπορούσε να αποτελέσει όχημα για την ανακάλυψη του ιδιαίτερου, του μερικού και του διαφορετικού, τείνει να επανεγγραφεί στον κύκλο της γραμμικής, ομογενοποιητικής, ιδεολογικής, μυθοποιητικής και επιλεκτικής ιστορίας, αποσιωπώντας τις αντιθέσεις που αντιβαίνουν στην οργανική σύλληψη της εθνικής κοινότητας και αποκλείοντας τις αποκλίσεις από τον κανόνα της εθνικού ιστορικού αφηγήματος.
- Φυσικά, εδώ θα πρέπει να αναζητηθούν και τα βασικά αίτια για τους λεγόμενους «πολέμους» για τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας. Κι από εδώ προκύπτουν οι αποσιωπήσεις, οι στρεβλώσεις ή οι λειάνσεις που επιβάλλονται προκειμένου περί θεμάτων εθνικού συμφέροντος ή επίμαχων, αμφισβητούμενων και τραυματικών. Όλα τα παραπάνω προκαλούν κινητοποιήσεις κάθε φορά που επιχειρείται να ενσωματωθούν στην εθνική αφήγηση εναλλακτικές αφηγήσεις ή εμπειρίες άλλων ομάδων πέραν των εθνικά, θρησκευτικά, πολιτισμικά και κοινωνικά αποδεκτών

Προϋποθέσεις της μάθησης (Ψυχολογία της μάθησης)

Εξελικτική, Γνωστική και Κοινωνική Ψυχολογία

- ❑ Επιλογή και διάταξη ύλης, στρατηγικών και μέσων διδασκαλίας ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών – δραστηριοποίηση κινήτρων μάθησης
- ❑ Σχολικό κλίμα, κλίμα στη σχολική τάξη, κοινωνική αλληλεπίδραση
- ❑ Μικροθεωρίες και προηγούμενη γνώση των μαθητών
- ❑ Νοητικά σχήματα και νοητικές δομές
- ❑ Γνωστική ασυμφωνία / γνωστική σύγκρουση
- ❑ Προγραμματισμένο αδιέξοδο
- ❑ Εννοιολογική αλλαγή
- ❑ Μεταγνώση – μεταγνωστικές δεξιότητες
- ❑ Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της μάθησης (πώς γνωρίζουμε ότι έμαθαν οι μαθητές)

Σύγχρονη διδακτική έρευνα: από τη διδασκαλία στη μάθηση (1)

- ❑ Πρωτεύουσα σημασία ψυχογνωσιακών επιστημών στις στρατηγικές επιλογές της μαθησιακής λειτουργίας
- ❑ Προτεραιότητα στους σκοπούς και τους στόχους της μάθησης
- ❑ Συσχέτιση δηλωτικής και διαδικαστικής γνώσης και κατάκτησή της μέσω μαθησιακών διαδικασιών με επίκεντρο το μαθητή (κίνητρα μάθησης, ενδιαφέρον, ανάγκες, εμπειρίες, δράση)
- ❑ Στροφή προς τις «μικροθεωρίες», τις γνωσιακές δομές και τα νοητικά σχήματα, που προκύπτουν από σύνθετες, άτυπες και θεσμοθετημένες, μαθησιακές διαδικασίες (κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας)
- ❑ Προβληματισμός για τη σταδιακή προσαρμογή των εδραιωμένων νοητικών σχημάτων μαθητών και εκπαιδευτικών στα σύγχρονα νοητικά σχήματα (μεθοδολογία, ερμηνείες, εννοιολογικό σύστημα, εννοιολογική αλλαγή)

Σύγχρονη διδακτική έρευνα: από τη διδασκαλία στη μάθηση (2)

- ❑ Τρόποι συγκρότησης της ιστορικής ταυτότητας, συνείδησης και κουλτούρας
- ❑ Ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ιστορική εκπαίδευση
- ❑ Διεπιστημονικές – διαθεματικές προσεγγίσεις της Ιστορίας
- ❑ Τρόποι συγκρότησης και επίδρασης στη σχολική Ιστορία της δημόσιας Ιστορίας (ανταγωνιστικές αναπαραστάσεις)
- ❑ Πολυπολιτισμικές ή διαπολιτισμικές θεωρήσεις της ιστορίας (ανάδειξη της ετερότητας και των σχέσεων διαφορετικών ανθρώπινων ομάδων)
- ❑ Αντιλήψεις, στάσεις και πρακτικές των εκπαιδευτικών που διδάσκουν Ιστορία / τυπολογία εκπαιδευτικών

Σύμπτωση αντικειμένων επιστημολογίας και διδακτικής μεθοδολογίας ως προς την οικοδόμηση και τη διαμόρφωση της γνώσης

Η σημασία της προηγούμενης γνώσης των μαθητών και τα νοητικά σχήματα (1)

- ❑ Αν κατανόηση είναι η ερμηνεία μιας εμπειρίας, τότε μάθηση είναι η διεργασία παραγωγής νοήματος (meaning making)
- ❑ Κατά τη διαδικασία παραγωγής νοήματος αξιοποιούνται καταρχάς τα «**νοητικά σχήματα**», δηλ. οι προϋπάρχουσες γνωστές ερμηνείες. Σε δεύτερη φάση διαμορφώνονται οι λεγόμενοι «**νοητικοί συσχετισμοί**» (meaning perspectives), που απαρτίζονται από ανώτερης τάξης σχήματα, θεωρίες, παραδοχές, πεποιθήσεις, αξιολογικές κρίσεις κ.λπ.
- ❑ Η εσωτερίκευση τέτοιων συσχετισμών συγκροτεί τις «**μικροθεωρίες**» (πίστεις, πεποιθήσεις, αξίες, στερεότυπα και προκαταλήψεις), οι οποίες, σε συνδυασμό με τις ιδεολογικές και τις συναισθηματικές φορτίσεις και τους τρόπους λειτουργίας της μνήμης, δυσχεραίνουν τον κριτικό στοχασμό πάνω στις υπάρχουσες ερμηνείες και τη δημιουργία νέων. Έτσι, τα «**συμβολικά συστήματα**» καθιστούν τη μάθηση επιλεκτική διαδικασία

Η σημασία της προηγούμενης γνώσης των μαθητών και τα νοητικά σχήματα (2)

- ❑ Κατά την πραγμάτευση, λοιπόν, νέων για τους μαθητές φαινομένων ή θεωρήσεων και άγνωστων γι' αυτούς γεγονότων παρατηρείται μια νοητική ακολουθία με βάση ένα αναμενόμενο «σενάριο συμπεριφοράς» (behavioral script), στο οποίο εμπεριέχονται οι νοητικές δομές που αναπαριστούν τη γνώση των μαθητών για πράγματα, καταστάσεις, άλλους ανθρώπους κ.λπ.
- ❑ Μέσο για την υπέρβαση των εμποδίων που εγείρονται κατά τη διαδικασία παραγωγής νοημάτων είναι ο «κριτικός στοχασμός», δηλ. ο στοχασμός πάνω στη φύση του υπό εξέταση θέματος. Πρόκειται για μια διαδικασία κριτικής αμφισβήτησης των αξιολογικών προτύπων που έχει κανείς, καθώς και για τη γνωστική, συναισθηματική και βουλευτική δυνατότητα να αλλάξει την άποψή του (transformation of perspective) ► **εννοιολογική αλλαγή (conceptual change)**

Ένα παράδειγμα στρατηγικής για την επίτευξη εννοιολογικής αλλαγής

- Η χρήση της γνωστικής ασυμφωνίας / σύγκρουσης (cognitive dissonance / conflict) και του προγραμματισμένου μαθησιακού αδιεξόδου (impasse-driven learning) ως μέσου για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και την εννοιολογική αλλαγή
- **Mavroskoufis, D. K., (2015),** “The Use of Cognitive Dissonance / Conflict and Impasse-Driven Learning as a Tool for Critical Teaching”, In: Grollios, George, Liambas, Anastasios, Pavlidis, Perikles [Eds], *Proceedings of the 4th International Conference on Critical Education “Critical Education in the Era of Crisis”*. Thessaloniki – Greece, vol. 2, pp. 474-489.

Fish is Fish

Leo Lionni

Η κατεχόμενη Ελλάδα, 1941

If History...

Η Καμάρα (αρχές 4^{ου} αι. π. Χ.) στο διάβα του χρόνου

Η Καμάρα, χαλκογραφία 1750

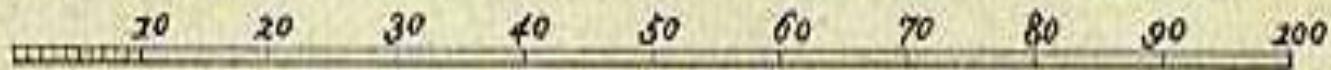
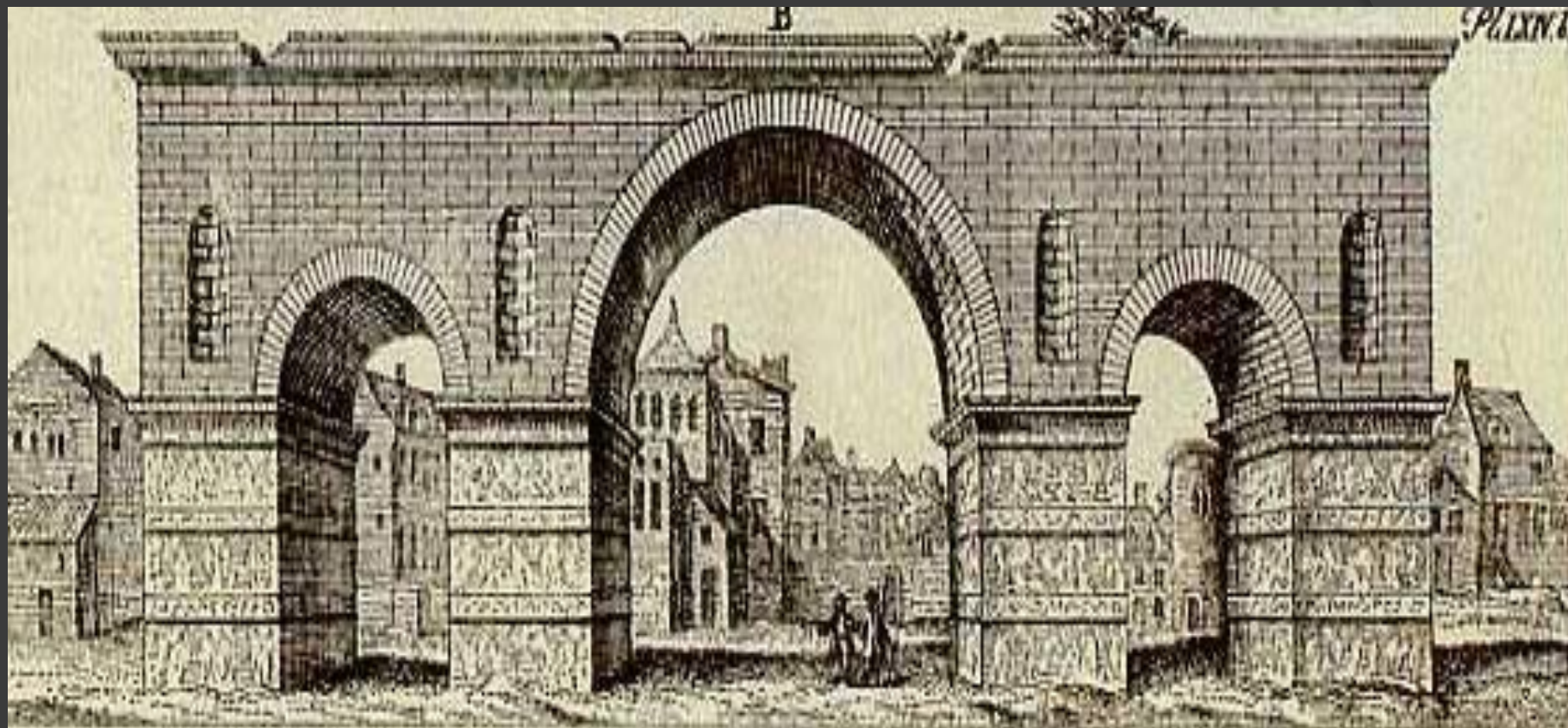
κη Χατζηλάζου, Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου, Πρωτότυπη Παπαδόπουλου, 'Αλε-
ξάνδρου Γεωργίου Δημητρίου και Δημητρίου Γεωργιάδη.

Μετά τὸ φθῶρον καὶ τὸ σπῆτι τῆς 'Ελισάβετ Χατζη-Ἀμπού καὶ τὸ σπῆτι
τῆς 'Ανέτας, παζόγου τοῦ Ζαχαροπλάστη Βασιλῆ 'Αποσεύλου, ἦταν μὲν

Εἰς. 19. Ἡ Καμάρα τῶν 180 καὶ 17 Ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ραϊνέτι

Η Καμάρα (σχέδιο), περ. 1750

Η Καμάρα, μέσα 19^{ου} αι.

Η Καμάρα, 19^{ος} αι.

Η Καμάρα (Αψίδα Αλεξάνδρου)

K. DONALD FLY & CO. SA. New York

SALONIQUE — Arc de Triomphe Alexandre

Η Καμάρα (Αψίδα Κωνσταντίνου)

SALONIQUE — Arc de Triomphe de Constantin
(Bas-reliefs sculptés de l'époque romaine)
SALONICA — Constantin Triumphal Arch
(Sides sculpted in the Roman times)

Η Καμάρα και το Ιππήλατο Τραμ

Καμάρα, Παρέλαση Βουλγάρων, 1912

Καμάρα, Παρέλαση Βουλγάρων, 1912

Καμάρα, Παρέλαση Ιταλών

Η Καμάρα και το Τραμ

Edit. Rollet, Lyon

6. SALONIQUE

35F

Arc de Triomphe, Rue Egnatia — The Triumphal Arch in Egnatia street

Η Καμάρα και το Τραμ

Η Προπολεμική Καμάρα

Η Καμάρα στην Κατοχή

Η Καμάρα στον Εμφύλιο

1414-58. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Θριαμβευτική όψις Γαλερίου
THESSALONIKI. Arc de triomphe de Galerius

(Π.Α.Σ. 44-49)

Η Καμάρα, δεκ. 1950

Η Καμάρα, δεκ. 1960

Η Καμάρα το 2008

www.iama.gr Thu Apr 3 10:07:17 2008

Η Καμάρα, 2008

Η Καμάρα σήμερα

**“If you don't like the past, change it”
William Burton**

ñ

Keep burying your head in the sand

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδρέου, Α. (2001/2002), «Από την γενική στην τοπική ιστορία ή όταν ο Κώττας αντάμωσε τους Leopold von Ranke και March Bloch», *Μακεδόν*, 9, 13-23.
- Αντωνιάδης, Λ. (1995), *Η Διδακτική της Ιστορίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ασωνίτης, Σ. – Παππάς, Θ. (2005), *Τοπική Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Βαϊνά, Μαρία (2002), *Δραστηριότητες Τοπικής Ιστορίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.
- Βαϊνά, Μαρία (1997), *Θεωρητικό πλαίσιο της Τοπικής Ιστορίας για τον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Βεντούρα, Λ. (χ.χ.), *Πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος. Ενότητα Τοπική Ιστορία*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων – Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Βλαχού, Μ. (2006), «Η αξιοποίηση του τοπικού περιβάλλοντος και η οργανική του ένταξη στο μάθημα της Ιστορίας». Στο: Γ. Κόκκινος – Ε. Νάκου [επιμ.], *Προσεγγίζοντας την ιστορική εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 395-447.
- Βώρος, Φ. (1990), «Τοπική Ιστορία», *Τα Εκπαιδευτικά*, 20, 33-41.
- Δημητριάδου, Κ. (2002), *Ιστορία και γεωγραφία στην πρώτη σχολική ηλικία: εφαρμογή και αξιολόγηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης στον ιστορικό χώρο*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Dosse, F. (1993), *Η Ιστορία σε Ψίχουλα*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Ζήκα, Β. (2014), «Ψηφιακή Τοπική Ιστορία ή Πώς ένα σχολείο μπορεί να τοποθετήσει έναν τόπο στον Ψηφιακό Χάρτη». Στο: *Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου «Αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη»*. Νάουσα, σσ. 390-402, στο: hmathia14.ekped.gr/praktika14.
- Ηλιάδου-Τάχου, Σ. (2006), «Το σύνδρομο του Κρόνου στη θεώρηση Γενικής και Τοπικής ιστορίας», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 146, 91-102.
- Ίγκερς, Γκ. (1999), *Η ιστοριογραφία στον 20^ο αιώνα*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ιερεμιάδου, Φ. (2008), *Η διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ. – Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής – Τομέας Παιδαγωγικής.
- Κουνέλη, Ε. (2002), «Η τοπική ιστορία στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου», *Φιλολογική*, 81, 17-19.
- Λε Γκοφ, Ζ. – Νορά, Π. (1981-1988), *Το έργο της Ιστορίας*, τ. Α΄ - Γ΄. Αθήνα: Ράππας.

- Λεοντσίνης, Γ. (1996), *Διδακτική της Ιστορίας*. Αθήνα.
- Λεοντσίνης, Γ. (1999), *Ιστορία – περιβάλλον και η διδακτική τους*. Αθήνα.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (1995), *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση. Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας κατά ομάδες*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (2016), *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Θεσσαλονίκη: Δέσποινα Κυριακίδη [ανατύπωση].
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (2016), «Η διδασκαλία της Ιστορίας ερήμην των ψυχονοητικών προϋποθέσεων της μάθησης». Στο: *Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Τομέας Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. «Επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα της Επιστήμης της Αγωγής»*. Θεσσαλονίκη [υπό δημοσίευση].
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (1997), *Η Σχολική Ιστορία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (1975 – 1995): η μεταπολιτευτική εκδοχή του σισύφειου μύθου*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (2007), «Μονολιθικότητα και εθνοκεντρισμός σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον: η πρόσληψη της νεοελληνικής ιστορίας από τους μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου», στο: *Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα»*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη, τ. Α΄, σσ. 229-241.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (1997), «Οι κυρίαρχες ιδεολογικές επιρροές στην ελληνική εκπαίδευση: το παράδειγμα της σχολικής ιστορίας», *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 26, 37-59.
- Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης (2003), «Το μάθημα της Τοπικής Ιστορίας στο Γυμνάσιο: προβλήματα και προοπτικές», *Χρονικά του Π.Σ.Π.Θ.* 13, 17-33.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (2008), «Τα προγράμματα σπουδών της Ιστορίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση: παιδαγωγική καινοτομία ή παλιό κρασί σε νέο μπουκάλι;», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 154, 84-97.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. – Κυρίτσης, Δ. (2009), «Η διαμόρφωση της ιστορικής κουλτούρας των μαθητών του Λυκείου: από τη σχολική στη δημόσια ιστορία», *Νέα Παιδεία*, 130, 38-50.
- Νικονάνου, Νίκη – Κασβίκης, Γ. (2008), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ντούλας, Χ. (1988), «Σχολικά βιβλία ιστορίας και τοπική ιστορία: η περίπτωση της Θεσσαλίας», *Σεμινάριο ΠΕΦ*, 9, 88-107.

- Παληκίδης, Α. (2010), «Διδακτική της Τοπικής Ιστορίας». Στο: Ν. Ρουδουμέτοφ [επιμ.], *Πρακτικά Σεμιναρίου «Στοιχεία Ιστορίας του Νομού Καβάλας»*. Καβάλα: Δήμος Καβάλας, σσ. 13-51.
- Παπαγιαννόπουλος, Κ., Σιμώνη, Ε. και Φραγκούλης, Ι. (1999), *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο σπουδής στα πλαίσια της σχολικής παιδείας*. Αθήνα : ΟΕΔΒ.
- Πασσερίνι, Λουίζα (1998), *Σπαράγματα του 20^{ου} αιώνα. Η ιστορία ως βιωμένη εμπειρία*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ρεπούση, Μ. (2004), *Μαθήματα ιστορίας. Από την ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Ρεπούση, Μ. (2004), «Πηγές του τοπίου: Τα μνημεία και οι μνημειακοί τόποι». Στο: Κ. Αγγελάκος – Γ. Κόκκινος [επιμ.], *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 81-103.
- Romano, R. (1986), *Πού οδεύει η ιστορία; Αναζητήσεις της σύγχρονης ιστοριογραφίας*. Αθήνα: ΕΜΝΕ-Μνήμων.
- Ρεπούση, Μ. (2000), «Τοπικές ιστορίες στο σχολείο. Από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 112, 97-108.
- Samaran, Ch. (1979-1981), *Ιστορία και μέθοδοί της*, τ. Α' - Δ'. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Τζεδάκη-Αποστολάκη, Λ. (2014), «Κάθε ιστορία είναι δική μας ιστορία: Η άνθιση της σύγχρονης τοπικής ιστοριογραφίας. Μια επισκόπηση», *Χρόνος Online Magazine*, 12.
- Φραγκούλης, Ι. - Φραντζή, Φ. (2010), *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις της Τοπικής Ιστορίας στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Πάτρα: Εκδόσεις Γιάννης Πικραμένος.
- Frey, K. (1986), *Η μέθοδος project. Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Χαρίτος, Χ. (1988), «Από την τοπική ιστορία στην αυτογνωσία», *Τα Εκπαιδευτικά*, 12, 92-98.
- Χαρίτος, Χ. (1999), *Η Τοπική Ιστορία στο σχολείο*. Βόλος.
- Χατζηγιάννη, Κ. – Μπελεγρότης, Σ. – Μελάς, Θ. (1995), *Η τοπική ιστορία στο σχολείο. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Χαλκίδα: ΓΑΚ Ευβοίας.
- Χρυσαφίδης, Κ. (1994), *Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία. Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο*. Αθήνα.

Ξενόγλωσση

- Black, J. & MacRaild, D. M. (2000), *Studying History*, 2nd edition. New York: Palgrave.
- Bransford, J. D., Brown, A. L. & Cocking, R. R. [Eds] (2000), *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School*. Washington, DC: National Academy Press.
- Dixon, L. & Hales, A. (2014), *Bringing History Alive through Local People and Places. A Guide for Primary School Teachers*. New York: Routledge.
- Douch, R. (1970), "Local history". In: στο M. Ballart [Ed.], *New Movements in the Study and Teaching of History*. London: Maurice Temple Smith, pp. 105-115.
- Hey, D. (1996), *The Oxford Companion to Local and Family History*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackson, A. (2008), "Local and Regional History as Heritage: The Heritage Process and Conceptualising the Purpose and Practice of Local Historians", *International Journal Of Heritage Studies*, 14 (4), 362-379.
- Kammen, C. [Ed.] (1996), *The Pursuit of Local History. Readings on Theory and Practice*. Walnut Creek - California: Altamira Press.
- Levering, R. (2012), ""Successful Local History as Unhurried and Collaborative: One Town, Many Voices; A History of Davidson, North Carolina, as an Example" . In: *Popularizing Historical Knowledge: Practice, Prospects, and Perils*. The Historical Society's 2012 Conference. University of South Carolina in Columbia, http://www.bu.edu/historic/conf2012/conf_2012.html.
- Levstik, L. S. & Barton, K. C. (2001), *Doing History: Investigating with Children in Elementary and Middle Schools*. Mahwah - New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mavroskoufis, D. K., (2015), "The Use of Cognitive Dissonance / Conflict and Impasse-Driven Learning as a Tool for Critical Teaching", In: Grollios, George, Liambas, Anastasios, Pavlidis, Perikles [Eds], *Proceedings of the 4th International Conference on Critical Education "Critical Education in the Era of Crisis"*. Thessaloniki – Greece, vol. 2, pp. 474-489.
- Riden, Ph. (1983), *Local History - A Handbook for Beginners*. London: Batsford.
- Rüsen, J. (2005), *History Narration – Interpretation – Orientation*. New York – Oxford: Berghahn Books.
- Slater, J. (1995), *Teaching History in the New Europe*. London: Cassel – Council of Europe.
- Troxler, C. W. (2012), "Some Perils and Perils of Local History". In: *Popularizing Historical Knowledge*, op. cit.
- Zeidel, R. F. (2012), "Popularizing Historical Knowledge: State and Local Journals as a Viable Venue". In: *Popularizing Historical Knowledge*, op. cit.